

Bogdan Walczak

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim

Wojciech Ryszard Rzepka na tle poznańskiej tradycji językoznawstwa historycznego

Poznańską tradycję językoznawstwa historycznego ograniczam w niniejszym szkicu do tradycji uniwersyteckiej. Nie uwzględniam więc tutaj takich badaczy jak Hipolit Cegielski czy Władysław Nehring [zob. Walczak 2011c], związanych epizodem swojej twórczości naukowej z Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu, czy jak Bolesław Erzepki – z Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk [zob. Maciejewski 1992]. Tradycja uniwersytecka datuje się od roku 1919, gdy w Poznaniu rozpoczęła działalność Wszechnica Piastowska, której nazwę w roku 1920 zmieniono na Uniwersytet Poznański, a w 1955 na Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu [zob. Hauser, Jasiński, Topolski, red. 1999]. Dla absolwenta liceum pedagogicznego w Kielcach, który na studiach polonistycznych w Poznaniu znalazł się w roku 1958, na uniwersytecką tradycję językoznawstwa historycznego składał się dorobek w tym względzie takich profesorów, jak: Mikołaj Rudnicki (absolwent lingwistyki krakowskiej, uczeń Jana Michała Rozwadowskiego, związany z Poznaniem – do końca swych dni, z nieuniknioną przerwą w latach okupacji – od roku 1919, zatem zasadnie i zasłużenie traktowany jako jeden ze współzałożycieli uniwersytetu w Poznaniu) [zob. Walczak 2014], ksiądz Stanisław Kozierowski (członek – jeden z czterech – tzw. „Komisji Uniwersyteckiej” Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk – a więc jeden z czterech założycieli Wszechnicy Piastowskiej *stricto sensu* – omasta i historyk) [zob. Walczak 1995, 2006; Kijas, Walczak 2010], Stanisław Dobrzycki (krakowski uczeń Lucjana Malinowskiego, a później profesor języków i literatur słowiańskich na Uniwersytecie Katolickim we Fryburgu) [zob. Walczak 2004], Tadeusz Lehr-Spławiński (tylko epizodycznie związany z Poznaniem, od roku 1922 profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie), Kazimierz Nitsch (rów-

niez tylko epizodycznie związany z Poznaniem), Henryk Ułaszyn (ziemianin spod Humania, wykształcony w Krakowie i Lipsku, uczeń Augusta Leskiena – u niego napisał doktorat – po I wojnie światowej krótko związany ze Lwowem, od 1922 roku w Poznaniu) [zob. Skarżyński, Walczak 2009], Edward Klich (absolwent polonistyki krakowskiej, uczeń Lucjana Malinowskiego, Jana Baudouina de Courtenay i Jana Michała Rozwadowskiego) [zob. Walczak 2011a], orientalista Antoni Śmieszek, Stefan Vrtel-Wierczyński (w latach 1928–1937 dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Poznańskiego), Ludwik Zabrocki (uczeń Rudnickiego), Jan Szczepan Otrębski (absolwent lingwistyki warszawskiej, lecz głównie uczeń Rozwadowskiego – pod jego kierunkiem uzyskał doktorat – a przed II wojną światową profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie) [zob. Gawrońska-Garstka, Walczak 2014], Stanisław Urbańczyk, Władysław Kuraszkiewicz [zob. Rzepka, Walczak 1986, 1993; Walczak 1988, 1997ab, 1998, 2001, 2008, 2009b, 2011b, 2012], Zenon Sobierajski, Stefan Sasaki, Leszek Moszyński, Tadeusz Zdancewicz [zob. Walczak 2005], Karol Zierhoffer, Monika Gruchmanowa [zob. Walczak 2002; Rzepka, Walczak 2003; Piotrowicz 2006], Zygmunt Zagórski, Tadeusz Skulina [zob. Rzepka, Walczak 1994; Pihan-Kijasowa, Sarnowska-Giefing, red. 2008], Bogusław Kreja, Barbara Szydłowska-Ceglowa¹, bałtologowie Czesław Kudzinowski i Stanisław Franciszek Kolbuszewski, germaniści Aleksander Szulc i Andrzej Bzdęga, romanista Stanisław Gniadek, anglista Jacek Fisiak. Wielu z nich (na co już sporadycznie zwracałem wyżej uwagę) działało w Poznaniu krótko, wielu uprawiało językoznawstwo historyczne tylko na marginesie innych, w ich dorobku głównych, subdyscyplin lingwistycznych, wielu wreszcie legitymuje się znacznym, czasem nawet dużym, dorobkiem z zakresu językoznawstwa historycznego, ale nie polonistycznego czy sławistycznego (a np. bałtologicznego, germanistycznego czy anglistycznego), z natury rzeczy trzeba więc ich potraktować odrębnie (choć chyba niepodobna ich zupełnie pominąć).

Jak na tym tle przedstawia się dorobek z obszaru językoznawstwa historycznego Wojciecha Ryszarda Rzepki? Na wstępie winieniem jeszcze wyjaśnić, że najważniejszym punktem odniesienia będzie tu twórczość naukowa Władysława Kuraszkiewicza, jako nauczyciela i mistrza naukowego Wojciecha Rzepki, oraz że ze względu na oczywiste ograniczenia objętościowe nie mogę tutaj wchodzić w szczegóły².

1 O dorobku wszystkich wyżej wspomnianych osób przede wszystkim zob. Zagórski 2011, a ponadto Kuraszkiewicz 1973 i 1990, Zagórski 1980, Zierhoffer 1981, Maciejewski 1992.

2 Zainteresowani znajdą je w biogramach i omówieniach twórczości naukowej, jakie się ukazały najpierw z okazji jubileuszu 65-lecia urodzin Wojciecha Rzepki [zob. Migdał, Pihan-Kijasowa 2005], a później po jego śmierci. Sam (a nie byłem przecież jedyny) ogło-

Pierwszym, o czym należy tu napisać, jest to, że na tle wszystkich swoich poprzedników Wojciech Rzepka był bez wątpienia w największym stopniu (można go więc określić metaforycznym mianem najbardziej rasowego) historykiem języka polskiego (niemal cała jego twórczość naukowa sytuuje się w tym obszarze, do absolutnych wyjątków należą prace niezwiązane tematycznie i problemowo z dziejami języka polskiego). Tak „prototypowo” historycznojęzykowego dorobku naukowego nie miał w Poznaniu przed nim nikt – ani Rudnicki (głównie przecież indoeuropeista, paleoslawista, onomasta i teoretyk języka), ani Dobrzycki (w Poznaniu już niemal wyłącznie historyk literatury, a wcześniej jako językoznawca łączący historię języka z dialektologią), ani Ułaszyn (który ma w swoim dorobku liczne prace teoretyczne, slawistyczne i poświęcone polszczyźnie współczesnej), ani Klich (który poza monografią o polskiej terminologii chrześcijańskiej [Klich 1927] większej pracy historycznojęzykowej nie napisał), ani Zabrocki (głównie przecież socjolingwista, onomasta, dialektolog i glottodydaktyk – choć nie tylko – jako twórca koncepcji wspólnot komunikatywnych [Zabrocki 1962] zasłużony dla językoznawstwa historycznego [zob. na ten temat Walczak 1993, 2013]), ani Otrębski (głównie indoeuropeista i lituanista), ani Urbańczyk (w okresie poznańskim wprowadził głównie historię języka, ale też dialektolog, onomasta i specjalista w zakresie poprawności językowej), ani Kuraszkiewicz (wybitny historyk języka, ale przez całe życie równocześnie dialektolog – rutenista [zob. Kuraszkiewicz 1985], na świecie znany głównie jako autor *Zarysu dialektologii wschodniosłowiańskiej* [Kuraszkiewicz 1954] – ta książka otworzyła mu drogę na uniwersytety amerykańskie, niemieckie – w Kolonii, Bonn, Frankfurt nad Menem – skandynawskie, francuskie). Tym bardziej nie legitymują się takim homogenicznym, niemal wyłącznie historycznojęzykowym dorobkiem naukowym badacze młodszego (w stosunku do Kuraszkiewicza czy Urbańczyka) pokolenia, jak Sobierajski (prymarnie dialektolog), Sasaki (doskonały znawca ewolucji systemu gramatycznego polszczyzny, który jednak prawie w ogóle nie publikował), Moszyński (głównie paleoslawista), Zdancewicz (slawista i onomasta), Zierhoffer (leksykolog-diachronista, ale przede wszystkim onomasta), Gruchmanowa (prymarnie dialektolog i socjolingwistka), Zagórski (badacz polszczyzny współczesnej, dialektolog i teoretyk), Skulina (głównie onomasta, polonista i rutenista), Kreja (prymarnie badacz polszczyzny współczesnej), Szydłowska-Ceglowa (polabistka) i inni.

siłem takie okolicznościowe teksty w „Slavii Occidentalis” i „Studiach z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” [zob. Walczak 2009b, 2010; zob. też Pihan-Kijasowa, Migdał, Lisowski 2011].

Przyjrzyjmy się jeszcze bliżej relacji Rzepka – Kuraszkiewicz. Władysław Kuraszkiewicz zasadnie uchodzi za twórcę poznańskiej szkoły językoznawstwa historycznego [Migdał, Piotrowska-Wojaczyk 2015]. W tym kontekście można stwierdzić, że Wojciech Rzepka jako jego uczeń okazał się *plus catolique que le pape*. Jak już stwierdziłem, niemal całą swoją twórczość naukową usytuował w obszarze historii języka polskiego. Przy wszystkich oczywistych podobieństwach metodologii i postawy naukowej rysują się też uchwytne różnice. O ile Władysław Kuraszkiewicz skoncentrował swoje badania na dobie staropolskiej i wieku XVI (dopiero pod koniec życia zainteresował się językiem *Pamiętników* Paska [zob. Rzepka, Walczak 1993]), o tyle Wojciech Rzepka był przede wszystkim historykiem języka doby średniopolskiej, zwłaszcza wieku XVII. Z dorobku mistrza bezpośrednio podjął (w sensie merytorycznym) jeden wątek badawczy – genezę rodzaju męskoosobowego [Rzepka 1975]. Kuraszkiewicz, choć w swojej pracy badawczej historię języka polskiego dzielił z dialektologią ukraińską, pozostawił po sobie zwięzłą, podręcznikową syntezę gramatyki historycznej [Kuraszkiewicz 1972]. Nawiasem dodajmy, że na większą, fundamentalną syntezę w tym względzie zdobyli się (ale już długo po okresie epizodycznego związku z Poznaniem) Lehr-Splawiński i Urbańczyk [Klemensiewicz, Lehr-Splawinski, Urbańczyk 1955]. Środowisko polskiego językoznawstwa diachronicznego oczekiwało, że nową i nowoczesną syntezę ewolucji systemu gramatycznego polszczyzny (a przynajmniej polskiej fleksji) przygotuje Wojciech Rzepka – bądź jako autor, bądź jako współautor i koordynator takiego przedsięwzięcia. Myślę, że Wojciech Rzepka nosił się z tym zamiarem, ale na jego urzeczywistnienie nie pozwoliło słabnące zdrowie.

W pracach Wojciecha Rzepki znajdziemy obiektywne nawiązania do twórczości naukowej jego poprzedników, np. w artykule o *Gople* i *gople* [Rzepka 1974] – do pomysłów etymologicznych Rudnickiego, w artykule o hipotetycznej archaizacji fleksyjnej w twórczości Kochanowskiego [Rzepka, Walczak 1991] – do prac Dobrzyckiego o języku czarnoleskiego poety itd. Wydaje się jednak, że tropienie tego rodzaju nawiązań byłoby bezcelowe, gdyż raczej (w świetle mojej na ten temat wiedzy) nie mamy tutaj do czynienia ze świadomymi próbami kontynuowania tego czy innego wątku badawczego z poznańskiej tradycji językoznawczej (np. artykuł o *Gople* i *gople* powstał jako efekt badań nad językiem Mickiewicza, czym nigdy się nie zajmował Rudnicki, a studium kwestionujące archaizację fleksyjną u Kochanowskiego stanowi dobry przykład pracy inspirowanej okolicznościami pozamerytorycznymi, mianowicie obchodami 40-lecia śmierci Kochanowskiego).

Toteż (także by nie przekroczyć dopuszczalnej objętości tego szkicu) ograniczę się tutaj do usytuowania na tle poznańskiej tradycji językoznawstwa

historycznego trzech nurtów twórczości naukowej Wojciecha Rzepki: jego studiów leksykalnych, dorobku edytorskiego i leksykograficznego.

Historyczne studia leksykalne (a więc z zakresu leksykologii historycznej) znajdujemy w dorobku wielu uczonych środowiska poznańskiego. W mniejszej lub większej liczbie pojawiają się one w bibliografii Rudnickiego, Ułaszyna (tu zwłaszcza wartościowe studia o leksyce socjolektalnej), Otrębskiego, Urbańczyka, Kuraszkiewicza, Zdancewicza, Zierhoffera i innych. Wypełniają one też w dużym stopniu bibliografię Wojciecha Rzepki [zob. Migdał 2005], przy czym, w miarę upływu lat (a szczególnie po habilitacji), ten nurt badawczy w jego twórczości naukowej wyraźnie się nasila. Co więcej: tematy prac magisterskich i doktorskich, przygotowywanych pod jego kierunkiem, i program seminariów magisterskich pozwalają na zasadne przypuszczenie, iż Wojciech Rzepka myślał o wielkiej syntezie-kompendium z zakresu leksykologii historycznej (trudno by było stwierdzić, czy świadomie i w formie w miarę skryształizowanej ją planował). O jej zawartości pewnie najbardziej kompetentnie mogliby się wypowiedzieć jego ostatni seminarzyści i doktoranci. Prawdopodobnie obejmowałyby charakterystykę podstawy wyjściowej, czyli leksykalnego dziedzictwa prasłowiańskiego, a następnie ewolucję słownictwa w ujęciu stratyfikacyjnym, według warstw genetycznych, z uwzględnieniem chronologii zarówno wygasania części leksyki (procesów archaizacyjnych), jak i przyrostu nowego słownictwa o różnej genezie – a wszystko to w ujęciu i kwalitatywnym, i kwantyfikatywnym³. Byłoby to dzieło nie tylko wielkie, ale i absolutnie pionierskie – tak szeroko zakrojonej syntezy leksykologicznej nie ma w polskiej literaturze naukowej (znana książka Danuty Buttler [1978] o zmianach znaczeniowych w dziejach polszczyzny obejmuje tylko wycinek tak pomyślanej syntezy leksykologicznej). Niestety, postępująca choroba uniemożliwiła urzeczywistnienie i tego przedsięwzięcia.

W obszarze edytorstwa naukowego Wojciech Rzepka miał w Poznaniu dwu wielkich poprzedników – Stefana Vrtla-Wierczyńskiego i swojego mistrza naukowego, Władysława Kuraszkiewicza. Pojedynczymi przedsięwzięciami edytorskimi na tę listę poprzedników Wojciecha Rzepki wpisują się też inni, np. Stanisław Urbańczyk jako współwydawca (z Vladimirem Kyasem) *Biblii królowej Zofii* wraz z jej źródłem staroczeskim [zob. Kyas, Urbańczyk, wyd. 1965–1971] (co jednak miało miejsce długo po poznańskim epizodzie Urbańczyka) czy Czesław Kudzinowski [1977] jako edytor indeksu wyrazowego do *Postylli* Daukšy (w pewnym sensie można by też za edytora

3 Świadczą o tym różne przesłanki, m.in. rozprawy magisterskie i doktorskie jego uczennic Lucyny Agnieszki Jankowiak [1997] i Agnieszki Niekrewicz [2011].

uznać księdza Kozierowskiego, który poprzez publikację fundamentalnej ośmiotomowej serii *Badania nazw topograficznych* [zob. Kijas, Walczak 2010] wprowadził do obiegu naukowego tysiące nazw miejscowych, terenowych i osobowych). Wolno chyba stwierdzić (i na takim ogólnym stwierdzeniu tutaj poprzestaniemy), że jako edytor Wojciech Rzepka dorównał swoim wielkim poprzednikom. Pracował wspólnie z doświadczonym filologiem-mediewistą Wiesławem Wydrą – taki tandem gwarantował optymalne odczytanie i polszczyzny, i łaciny (podobnie Władysław Kuraszkiewicz pracował wspólnie z Henrykiem Kowalewiczem i innymi filologami i mediewistami). Wspólnie z Wydrą wydali bardzo wiele tekstów średniowiecznych i XVI-wiecznych, zwykle mniejszych (co jednak bynajmniej nie znaczy mniej ważnych). Zdobyli się też na coś, na co wcześniej zdobył się Vrtel, a czego nie ma w swoim dorobku Kuraszkiewicz – na antologię tekstów staropolskich (staropolskich w ścisłym tego słowa znaczeniu [zob. na ten temat Walczak 2006b]) – wydali znakomitą *Chrestomatię staropolską. Teksty do roku 1543* [Wydra, Rzepka 1984]. W porównaniu z *Wyborem...* Vrtla [1930] obszerniejszą i bardziej różnorodną co do zawartości oraz przydatniejszą pod względem dydaktycznym, zwłaszcza dziś, gdy studenci coraz słabiej czytają dawne teksty (*Chrestomatia...* zawiera teksty w transliteracji i transkrypcji, natomiast *Wybór...* Vrtla – tylko w transliteracji).

I wreszcie leksykografia historyczna. W tym obszarze Wojciech Rzepka miał jednego wybitnego poprzednika – znowu swego mistrza naukowego, Władysława Kuraszkiewicza. Inni, też zresztą nieliczni, poruszali się po obrzeżach leksykografii historycznej, jak Henryk Ułaszyn, autor słowniczków gwar środowiskowych, czy Edward Klich, autor słowniczka wyrazów cygańskich (dziś by się powiedziało: romskich) w *Chacie za wsią* Józefa Ignacego Kraszewskiego, bądź uprawiali leksykografię innego rodzaju niż historyczna: gwarową (Klich, Sobierajski, Gruchmanowa) czy dwujęzyczną (Fisiak). Natomiast Kuraszkiewicz był jednym z inicjatorów największego przedsięwzięcia w całych dziejach leksykografii polskiej – *Słownika polszczyzny XVI wieku* [Mayenowa, red. 1966–2011] – i głównym projektodawcą jego statystycznego charakteru. Przez lata kierował też poznańską pracownią tego słownika. Idąc w ślady mistrza, Wojciech Rzepka stał się (i był nim do swej przedwczesnej śmierci) filarem zespołu redakcyjnego *Słownika języka polskiego XVII i I. połowy XVIII wieku* (dziś ten słownik powstaje już tylko w wersji elektronicznej pod kierunkiem Włodzimierza Gruszczyńskiego).

Czas na konkluzję. Jak się wydaje, powyższe uwagi, choć z konieczności niepełne, skrótowe, miejscami zapewne zaledwie szkicowe, pozwalają jednak na stwierdzenie, że Wojciech Rzepka był wybitnym historykiem języka

polskiego, najwybitniejszym w swoim pokoleniu. Jego twórczość naukowa stanowi bardzo ważne ogniwo w poznańskiej tradycji językoznawstwa historycznego. Jego dokonania naukowe cechują się oryginalnością i nowatorstwem. Choć z usposobienia naukowego był empirykiem, wniósł też znaczący wkład do teorii i metodologii językoznawstwa historycznego: rozwinął, zmodyfikował i uściślił metodę Ireny Bajerowej przekrojów synchronicznych w badaniach historycznojęzycznych i wprowadził do obiegu naukowego pojęcie demorfologizacji rodzaju gramatycznego (chodzi o eliminację morfologicznych wykładników rodzaju, jak w kilku przypadkach – celowniku, narzędniku i miejscowniku – liczby mnogiej rzeczowników w języku polskim) [Rzepka 1985].

Myślę, że gdyby nie powszechnie znana i podkreślana skromność (chciałoby się powiedzieć: przysłowiowa, ale nie ma jeszcze – choć powinno być – wyrażenia przysłowiowego „skromny jak Rzepka”), Wojciech Rzepka mógłby zasadnie o sobie powiedzieć: „I wdarłem się na skałę pięknej Kalijopy, / Gdzie dotychczas nie było znaku polskiej stopy”. Właśnie tak: „polskiej stopy” – nie tylko: „poznańskiej”.

Bibliografia

- Buttler Danuta (1978), *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Wydawnictwo UW, Warszawa.
- Gawrońska-Garstka Magdalena, Walczak Bogdan (2014), *Jan Szczepan Otrębski – indoeuropeista, slawista, baltolog*, w: Jan Szczepan Otrębski, *Rozprawy i studia slawistyczne i polonistyczne*, wstęp i dobór tekstów Magdalena Gawrońska-Garstka i Bogdan Walczak, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 9–56.
- Hauser Przemysław, Jasiński Tomasz, Topolski Jerzy, red. (1999), *Alma Mater Posnaniensis. W 80. rocznicę utworzenia Uniwersytetu w Poznaniu*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Jankowiak Lucyna Agnieszka (1997), *Prasłowiańskie dziedzictwo leksykalne we współczesnej polszczyźnie ogólnej (na podstawie „Słownika prasłowiańskiego” t. 1-7)*, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa.
- Kijas Artur, Walczak Bogdan (2010), *Książd Stanisław Kozierowski – onomasta i historyk*, w: Stanisław Kozierowski, *Studia onomastyczno-historyczne*, wstęp i dobór tekstów Artur Kijas i Bogdan Walczak, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 9–44.
- Klemensiewicz Zenon, Lehr-Splawiński Tadeusz, Urbańczyk Stanisław (1955), *Gramatyka historyczna języka polskiego*, PWN, Warszawa.
- Klich Edward (1927), *Polska terminologia chrześcijańska*, Wydawnictwo PTPN, Poznań.

- Kudzinowski Czesław (1977), *Indeks – słownik do „Daukšos postila”*, t. 1–2, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Kuraszkiewicz Władysław (1954), *Zarys dialektologii wschodniosłowiańskiej z wyborem tekstów gwarowych*, PWN, Warszawa.
- Kuraszkiewicz Władysław (1972), *Gramatyka historyczna języka polskiego. Podstawowe wiadomości z wyborem tekstów staropolskich do ćwiczeń*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa.
- Kuraszkiewicz Władysław (1973), *Językoznawstwo polskie i słowiańskie na Uniwersytecie Poznańskim (1919-1969)*, w: *Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i terażniejszość. Studia i materiały*, red. Gerard Labuda, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, s. 499–540.
- Kuraszkiewicz Władysław (1985), *Ruthenica. Studia z historycznej i współczesnej dialektologii wschodniosłowiańskiej*, PWN, Warszawa.
- Kuraszkiewicz Władysław (1990), *Język i językoznawstwo polskie w 70-leciu niepodległości Polski (1918-1988)*, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Wydział Filologiczno-Filozoficzny”, t. 105, s. 34–40.
- Kyas Vladimir, Urbańczyk Stanisław, wyd. (1965–1971), *Biblia Królowej Zofii (szarospatacka) wraz ze staroczeskim przekładem Biblii*, cz. 1–3, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Maciejewski Jarosław (1992), *Dzieje poznańskiej polonistyki uniwersyteckiej 1842-1988*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Mayenowa Maria Renata, red. (1966–2011), *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. I–XXX, Ossolineum, Wydawnictwo PAN, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Migdał Jolanta (2005), *Wykaz prac Profesora Wojciecha Ryszarda Rzepki*, w: *Ad perpetuam rei memoriam. Profesorowi Wojciechowi Ryszardowi Rzepce z okazji 65. urodzin*, red. Jolanta Migdał, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań, s. 21–34.
- Migdał Jolanta (2009), *Rzepka Wojciech Ryszard* [hasło], w: *Słownik badaczy literatury polskiej*, red. Jerzy Starnawski, t. X, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 224–227.
- Migdał Jolanta, Pihan-Kijasowa Alicja (2005), *Jubileusz 65-lecia urodzin Profesora Wojciecha Ryszarda Rzepki*, w: *Ad perpetuam rei memoriam. Profesorowi Wojciechowi Ryszardowi Rzepce z okazji 65. urodzin*, red. Jolanta Migdał, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań, s. 5–11.
- Migdał Jolanta, Pihan-Kijasowa Alicja (2009), *Professor Wojciech Ryszard Rzepka (8 II 1940–21 XI 2008)*, „Język Polski”, z. 1, s. 40–42.
- Migdał Jolanta, Pihan-Kijasowa Alicja (2010), *Professor Wojciech Ryszard Rzepka (1940-2008). Uczony–Mistrz–Człowiek*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. XVI (XXXVI), s. 9–19.

- Migdał Jolanta, Piotrowska-Wojaczyk Agnieszka (2015), *Poznańska szkoła językoznawstwa historycznego* [w tym tomie].
- Niekrewicz Agnieszka (2011), *Rzeczowniki staropolskie we współczesnej polszczyźnie ogólnej*, Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, Gorzów Wielkopolski.
- Pihan-Kijasowa Alicja, Sarnowska-Gieffing Irena, red. (2008), *Pamięci Profesora Tadeusza Skuliny w 15. rocznicę śmierci*, Wydawnictwo PTPN, Poznań.
- Pihan-Kijasowa Alicja, Migdał Jolanta, Lisowski Tomasz (2011), *Wojciech Ryszard Rzepka – badacz dziejów języka polskiego*, w: Wojciech Ryszard Rzepka, *Studia nad dawną polszczyzną ogólną i regionalną*, wstęp i dobór tekstów Alicja Pihan-Kijasowa, Jolanta Migdał i Tomasz Lisowski, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 9–25.
- Piotrowicz Anna (2006), *Profesor Monika Gruchmanowa – dialektolog, badaczka polszczyzny miejskiej i języka Polonii*, w: Monika Gruchmanowa, *Językoznawcze wędrówki nie tylko po Poznaniu*, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 9–19.
- Rzepka Wojciech Ryszard (1974), *Glossa do Mickiewicza: międzyziemne gopło*, „Prace Filologiczne”, t. 25, s. 325–330.
- Rzepka Wojciech Ryszard (1975), *Dopelniacz w funkcji biernika męskich form osobowych w liczbie mnogiej w polszczyźnie XVII wieku*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Rzepka Wojciech Ryszard (1985), *Demorfologizacja rodzaju w liczbie mnogiej rzeczowników w polszczyźnie XVI-XVII wieku*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Rzepka Wojciech Ryszard, Walczak Bogdan (1986), *Twórczość polonistyczna Profesora Władysława Kuraskiewicza*, w: Władysław Kuraskiewicz, *Polski język literacki. Studia nad historią i strukturą*, PWN, Warszawa–Poznań, s. 7–21.
- Rzepka Wojciech Ryszard, Walczak Bogdan (1991), *Czy Jan Kochanowski stosował archaizmy fleksyjne?*, w: *Jan Kochanowski w czterechsetlecie śmierci (Materiały z konferencji międzynarodowej)*, red. Stefan Nieznanowski i Jerzy Święch, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 25–39.
- Rzepka Wojciech Ryszard, Walczak Bogdan (1993), *Osiemdziesiąta rocznica urodzin Profesora Władysława Kuraskiewicza*, w: *Munera linguistica Ladislao Kuraskiewicz dedicata*, red. Mieczysław Basaj i Zygmunt Zagórski, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 7–12.
- Rzepka Wojciech Ryszard, Walczak Bogdan (1994), *Życie i działalność Profesora Tadeusza Skuliny*, „Studia Polonistyczne”, t. XX, s. 5–11.
- Rzepka Wojciech Ryszard, Walczak Bogdan (2003), *Profesor Monika Gruchmanowa (1922-2001)*, w: Monika Gruchmanowa, *Gwary w ojczyźnie i na obczyźnie. Studia*, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Poznań, s. 7–18.

- Skarżyński Mirosław, Walczak Bogdan (2009), *Profesor Henryk Ułaszyn (1874-1956)*, w: Henryk Ułaszyn, *Studia onomastyczne i socjolingwistyczne*, wstęp i dobór tekstów Mirosław Skarżyński i Bogdan Walczak, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 9–37.
- Vrtel-Wierczyński Stefan (1930), *Wybór tekstów staropolskich. Czasy najdawniejsze do roku 1543*, PWN, Lwów.
- Walczak Bogdan (1988), *Osiemdziesięciolecie urodzin Władysława Kuraszkiwicz*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 2, s. 153–160.
- Walczak Bogdan (1993), *Rola onimii w rekonstrukcji pierwotnych granic językowych*, w: *Systemy onomastyczne w słowiańskich gwarach mieszanych i przejściowych*, red. Stefan Warchoł, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 309–318.
- Walczak Bogdan (1995), *Ksiądz Stanisław Kozierowski jako onomasta*, „Kronika Wielkopolska”, nr 3, s. 36–44.
- Walczak Bogdan (1997a), *Profesor Władysław Kuraszkiwicz (22 II 1905 – 10 III 1997)*, „Język Polski”, z. 4–5, s. 241–245.
- Walczak Bogdan (1997b), *Władysław Kuraszkiwicz (22 lutego 1905 – 10 marca 1997)*, „Rocznik Lubuski”, cz. 2, s. 163–166.
- Walczak Bogdan (1998) *Profesor Władysław Kuraszkiwicz (22 II 1905 – 10 III 1997)*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 2, s. 359–362.
- Walczak Bogdan (2001), *Kuraszkiwicz Władysław (1905-1997)* [hasło], w: *Słownik badaczy literatury polskiej*, t. IV, red. Jerzy Starnawski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 199–205.
- Walczak Bogdan (2002), *Profesor Monika Gruchmanowa (1922-2001)*, „Kronika Miasta Poznania”, nr 4, s. 341–348.
- Walczak Bogdan (2004), *Stanisław Dobrzycki 1 IX 1924–31 VIII 1925*, w: *Poczet rektorów Almae Matris Posnaniensis*, red. Tomasz Schramm i Anna Marciniak, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 37–47.
- Walczak Bogdan (2005), *Twórczość naukowa Profesora Tadeusza Zdancewicza*, w: *Z małą ojczyzną w sercu. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Zdancewiczowi*, red. Mariola Walczak-Mikołajczakowa, Bogusław Zielinski, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 9–13.
- Walczak Bogdan (2006a), *Refleksje nad dziełem ks. Stanisława Kozierowskiego*, w: *W Trzemesznie i nie tylko... Obchody 85-lecia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*, red. Bogdan Walczak, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 133–148.
- Walczak Bogdan (2006b), *Staropolszczyzna – zakres pojęcia na płaszczyźnie historycznojęzykowej*, w: *Staropolszczyzna piękna i interesująca*, t. 1, red. Elżbieta Koniusz i Stanisław Cygan, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce, s. 11–17.

- Walczak Bogdan (2008), *Władysław Kuraszkiwicz – człowiek i uczonec*, w: Władysław Kuraszkiwicz, *W kręgu dawnej mowy polskiej i ruskiej*, wstęp i dobór tekstów Bogdan Walczak, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 11–22.
- Walczak Bogdan (2009a), *Profesor Wojciech Ryszard Rzepka (8 lutego 1940–11 listopada 2008)*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, s. 23–30.
- Walczak Bogdan (2009b), *Władysław Kuraszkiwicz – badacz dawnej mowy polskiej i ruskiej*, „Lublin. Kultura i Społeczeństwo”, nr 2–6 (25–29), s. 33–35.
- Walczak Bogdan (2010), *Wojciech Ryszard Rzepka (8 II 1940–11 XI 2008)*, „Slavia Occidentalis”, s. 7–10.
- Walczak Bogdan (2011a), *Edward Klich – życie i twórczość naukowa*, w: Edward Klich, *O polszczyźnie i cygańszczyźnie*, wstęp i dobór tekstów Bogdan Walczak, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 9–22.
- Walczak Bogdan (2011b), *Kanclerska 15: prof. Władysław Kuraszkiwicz*, „Kronika miasta Poznania”, nr 2 (*Grunwald*), s. 352–358.
- Walczak Bogdan (2011c), *Władysław Nehring jako filolog i historyk języka polskiego*, „Onomastica Slavogermanica”, t. XXX, s. 143–153.
- Walczak Bogdan (2012), *Władysław Kuraszkiwicz – uczonec lubelski i poznański*, w: *Nasi Mistrzowie. Z dziejów językoznawstwa polonistycznego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, red. Zygmunt Gałęcki, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 29–37.
- Walczak Bogdan (2013), *Haaga – Żirmunskiego – Zabrockiego teoria zmian fonetycznych*, w: *Wspólnoty komunikacyjne*, red. Paweł Nowakowski, Krzysztof Stroński, Michał Szczyszek, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 11–18.
- Walczak Bogdan (2014), *Mikołaj Rudnicki – życie i dzieło*, w: Mikołaj Rudnicki, *Językoznawstwo ogólne – Paleoslawistyka – Onomastyka – Historia języka – Posnaniana*, wstęp i dobór tekstów Bogdan Walczak, Wydawnictwo PTPN, Poznań, s. 11–33.
- Wydra Wiesław, Rzepka Wojciech Ryszard (1984), *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Zabrocki Ludwik (1962), *Wspólnoty komunikatywne w genezie i rozwoju języka niemieckiego*, t. 1, *Prehistoria języka niemieckiego*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Zagórski Zygmunt (1980), *Z dziejów językoznawstwa polskiego i słowiańskiego w Wielkopolsce*, „Slavia Occidentalis”, s. 96–106.
- Zagórski Zygmunt (2011), *Językoznawstwo polskie na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w latach 1919-2009 (w zarysie)*, Wydawnictwo PTPN, Poznań.
- Zierhoffer Karol (1981), *Dorobek językoznawstwa polonistycznego i slawistycznego w Poznaniu w okresie po II wojnie światowej*, „Slavia Occidentalis”, s. 97–116.

Bogdan Walczak

Wojciech Ryszard Rzepka on the Background of the Poznań Tradition of Historical Linguistics

The article is an attempt to establish the position of the scholarly achievements of Wojciech Ryszard Rzepka (almost exclusively in the field of the history of the Polish language) on the background of the scholarly activity of his predecessors. The author adopted the output of his teacher and scholarly master, Władysław Kuraszkievicz, as the most important reference point. The author has examined more closely three currents in the research activity of Wojciech Rzepka: his lexical studies, his editorial and lexicographical output. Concluding the article, the author considered Rzepka most prominent historian of the Polish language in his generation – a researcher whose scholarly achievements are marked by originality and novelty as well as a harmonious combination of the dominating empiricism and understanding for the theory and methodology of historical linguistics.

KEYWORDS: Poznań linguistic circle; Wojciech Ryszard Rzepka; historical linguistics; historical morphology and lexicology; scholarly editorship; lexicography.

prof. dr hab. Bogdan Walczak – profesor senior Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i profesor zwyczajny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim; zainteresowania naukowe: historia języka polskiego, leksykografia, współczesny język polski, kultura komunikacji językowej, stylistyka, socjolingwistyka, onomastyka, glottodydaktyka, językoznawstwo sławistyczne i ogólne.